

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

The Development of A Leadership Enhancement Program on Secondary Schools Student Leaders Under The Office of The Basic Education Commission

ปิยะพันธ์ ชัยเสนา ดร.สำราญ กำจัดภัย ดร.สวัสดิ์ โพธิวัฒน์ ดร.ทองสุข วันแสน

Piyapan Chaisena Dr. Samran Gumjudpai Dr. Sawat Phothiwat Dr.Thongsuk Wansaen

นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประธานสาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์พิเศษประจำสาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์พิเศษประจำสาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) วิเคราะห์/สังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียน 2) พัฒนาและตรวจสอบประสิทธิผลของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียน โดยวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 4 ตอน คือ 1) ขั้นวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียน 2) ขั้นวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น 3) ขั้นร่างโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำ และ 4) ขั้นทดลองใช้และตรวจสอบประสิทธิผลของโปรแกรม กลุ่มตัวอย่างชั้นทดลองใช้โปรแกรมเป็นผู้นำนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 100 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในขั้นทดลองใช้ได้แก่ โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำ แบบวัดภาวะผู้นำและแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมแบบทางเดียวผลการวิจัยเป็นดังนี้คือ 1) องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 4 องค์ประกอบคือ ภาวะผู้นำด้านทักษะการทำงาน ด้านทักษะทางสังคม ด้านบุคลิกภาพและด้านคุณธรรม 2) โปรแกรมมี 2 ส่วนคือ (1) ตัวโปรแกรม ประกอบด้วย 11 องค์ประกอบได้แก่ ชื่อโปรแกรม ที่มาและความสำคัญ จุดมุ่งหมาย เป้าหมาย แนวคิดและทฤษฎี คำชี้แจง เนื้อหาสาระ หลักการ กิจกรรม แนวทางการวัดและประเมินผล และแนวทางการนำโปรแกรมไปใช้และ (2) เอกสารประกอบโปรแกรม ได้แก่ คู่มือการใช้โปรแกรม 3) ความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ของตัวโปรแกรมและคู่มือการใช้โปรแกรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก 4) ผลการตรวจสอบประสิทธิผลของโปรแกรมมีรายละเอียดดังนี้คือ (1) ภาวะผู้นำของกลุ่มทดลองหลังการใช้โปรแกรมสูงกว่าก่อนการใช้โปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (2) ภาวะผู้นำของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ (3) กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการทดลองใช้โปรแกรมมีความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ/ ผู้นำนักเรียน/ โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำ

Keywords: Leadership/ Student Leader / Development of the Program

Abstract

The objectives of this study were to 1)analyze/synthesize components of the student leaders' leadership, 2)develop and validate effectiveness of the program on the student leaders'leadership enhancement using R&D method. The methodology was conducted in 4 stages including:1) analysis of components of the student leaders' leadership, 2) analysis of needs, 3) drafting of the program on leadership enhancement, and 4) trial and validation effectiveness of the program. Samples consisted of the experiment group of 50 students of Don Siao Daeng School and the control group of 50 students from Udomphatthanasuksa School. The program was applied with the experiment group but not with the control group. Tools used were composed of the program on leadership enhancement and a form of leadership assessment. Statistics employed included percentage, mean, standard deviation, t-test, and analysis of covariance (One -Way ANCOVA). The findings of this study were as follows:

1)The student leaders' leadership at the secondary education level in the schools under the Office of the Basic Education Commission comprised 4 components: working skills, social skills, personality of the student leaders and morality of the student leaders. 2) The 2-part program included: 1) The program developed by the researcher consisting of 11 components-name of the program, background and importance, objectives, goals, ideas,theories,instructions, contents, rationale, program activities, means of measurement and evaluation, application of the program. 2)Documents supplemented to the program - manual of the program comprising advice for the program users. 3) The appropriateness, possibility along with the manual of the program were at the high level in general. 4) The effects of the validation of effectiveness of the program included the following details:(1) The leadership prior to the implementation of the program between the experiment and control groups showed no differences. When separately considered, it was found that social skills were different at the .05 level of significance.(2) The leadership after the implementation was higher than that before the development, (3) When the validated variables were controlled, it was determined that the influential variables ,under the control, before the use of the program indicated that they were higher than those before the application of the program. The satisfaction of those concerned was at the high level.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่ายิ่ง หากได้รับการพัฒนาและได้รับโอกาสให้ใช้ความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ ย่อมเป็นกำลังสำคัญในการสืบทอดความเป็นชาติ ศาสนา ภูมิปัญญา วัฒนธรรม การอนุรักษ์ธรรมชาติ สามารถพัฒนาประเทศชาติ ให้เจริญก้าวหน้าเทียบเท่านานาอารยประเทศ เด็กและเยาวชนจึงเป็นอนาคตของสังคมทุกระดับและเป็นความหวังของแผ่นดิน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาภายใต้นโยบายคุณธรรม นำความรู้ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี

วิถีประชาธิปไตยในจุดเน้นด้านการส่งเสริมกิจกรรมนักเรียน ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรนักเรียนสถานนักเรียนซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าชั้น กรรมการนักเรียน ประธานชมรม ที่จัดตั้งขึ้นจะเป็นองค์กรหนึ่งที่เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ให้มีความเป็นผู้นำ มีคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติสืบไป (สำนักงานพัฒนากิจกรรมนักเรียน, 2551)

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานพบว่า ความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำของผู้เรียนแต่ละองค์ประกอบ คือ 1)ด้านทักษะการทำงาน 2) ด้านทักษะทางสังคม 3) ด้านบุคลิกภาพ และ 4) ด้านคุณธรรม การพัฒนา

ภาวะผู้นำมีหลายวิธีเช่น การเสริมสร้างพฤติกรรมใหม่ การเรียนรู้แบบทีมแข่งขัน การฝึกการแสดงออก กิจกรรมกลุ่ม เกม การวางแผนไขว่คว้าและการใช้ตัวแบบ เป็นต้น การจัดกิจกรรมที่มุ่งให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการคิด การพูด การวางแผนเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกในบทบาทต่างๆ เช่น เป็นประธาน เป็นสมาชิก เป็นผู้นำหรือผู้ตามที่ดียอมส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ ความคิด มีความเข้าใจ และการได้เผชิญประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจริง จะช่วยให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน. 2551) การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียน ในปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะมอบให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศอบรมสถานักเรียนในรูปของ “โครงการสถานักเรียนไทยหัวใจสมานฉันท์ยึดมั่นธรรมาภิบาล” โดยการนำสถานักเรียนแต่ละโรงเรียนเข้ารับการอบรม แต่สภาพปัญหาต่าง ๆ ข้างต้นการจะแก้ปัญหาในวัยรุ่นได้จะต้องพัฒนาผู้นำจากกลุ่มย่อยคือเริ่มต้นจากหัวหน้าชั้น รองหัวหน้าชั้นซึ่งการพัฒนาภาวะผู้นำจากส่วนของผู้นำนักเรียน ในระดับนี้ยังไม่มีโครงการ หรือกิจกรรมที่จะพัฒนา หรือเสริมสร้างภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา อย่างเป็นระบบ เหตุผลดังกล่าวจึงมีความจำเป็นที่จะหากิจกรรมหรือโครงการเพื่อที่จะเสริมสร้างภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจใช้กิจกรรมกลุ่ม ได้แก่ การระดมสมองการใช้สถานการณ์จำลอง เกม และการอภิปรายหมู่ เพื่อให้นักเรียนได้ร่วมกันแสดงความรู้สึกลองของตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาโดย มุ่งศึกษา “การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบประสิทธิผลของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการทดลองได้แก่ ผู้นำนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งหมด 81 สถานศึกษา จำนวน 3,777 คน กลุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มเฉพาะกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยให้โรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็น Cluster จำนวน 2 โรงเรียนๆ ละ 50 คน จากนักเรียนที่เป็นผู้นำนักเรียนซึ่งได้แก่ หัวหน้าห้อง รองหัวหน้าห้อง กรรมการนักเรียน และสถานักเรียนของโรงเรียนดอนเสียวแดงพิทยาคมเป็นกลุ่มทดลองและโรงเรียนอุดมพัฒนศึกษาเป็นกลุ่มควบคุม

2. รูปแบบการทดลอง

ขั้นตอนการทดลองใช้รูปแบบการทดลองแบบ Nonrandomized control-group, pretest-posttest design

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระได้แก่ การใช้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียน ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทักษะการทำงาน ด้านทักษะทางสังคม ด้านบุคลิกภาพ และด้านคุณธรรม

3.3 ตัวแปรร่วม (Covariate) คือ ภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียนก่อนการใช้โปรแกรม

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 แบบวัดภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องกับการใช้โปรแกรม

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการตามกระบวนการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียนจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกไปสรุปวิเคราะห์/สังเคราะห์องค์ประกอบ และ ยืนยันองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียนด้วยการตรวจสอบความสอดคล้องโดยผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเดียวกันกับการสัมภาษณ์เชิงลึกนำแล้วข้อมูลที่ได้นำมาทำการวิเคราะห์ยืนยันความสอดคล้องกับตัวแปรที่วิเคราะห์ได้ ซึ่งจะระบุประเด็นเนื้อหาไว้ 4 ด้าน คือ ทักษะการทำงาน ทักษะทางสังคม บุคลิกภาพ และด้านคุณธรรมของผู้นำนักเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจำแนกเป็น 3 ขั้นตอน คือ การศึกษาความคาดหวัง การศึกษาสภาพปัจจุบันภาวะผู้นำและการศึกษาความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียนโดยมี ประชากร ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ โรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 (จังหวัดนครพนม และจังหวัดมุกดาหาร) ปีการศึกษา 2554 ทั้งหมด 81 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มเฉพาะกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จำนวน 41 โรงเรียน แล้วศึกษาความต้องการจำเป็นโดยใช้การศึกษาความต้องการจำเป็น โดยใช้วิธี Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) แบบปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 3 การร่างโปรแกรมจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ การยกร่างโปรแกรม และการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มเดียวกันกับการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้และตรวจสอบประสิทธิผลของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของ

ผู้นำนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดย การทดสอบก่อน-หลังการใช้โปรแกรมกับผู้นำนักเรียนกลุ่มควบคุมและผู้นำนักเรียนกลุ่มทดลอง

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

6.1 เปรียบเทียบภาวะผู้นำก่อนและหลังการใช้โปรแกรมของกลุ่มทดลอง

6.2 เปรียบเทียบภาวะผู้นำ หลังการใช้โปรแกรมระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยมีการควบคุมตัวแปรร่วม (Analysis of Covariance: One way ANCOVA)

6.3 ศึกษาความพึงพอใจของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีผลการวิจัยสรุปดังนี้ คือ

1.1 องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 4 องค์ประกอบคือ ภาวะผู้นำด้านทักษะการทำงาน ด้านทักษะทางสังคม ด้านบุคลิกภาพและด้านคุณธรรม

1.2 โปรแกรมมี 2 ส่วนคือ

1.2.1 ตัวโปรแกรม ประกอบด้วย 11 องค์ประกอบได้แก่ ชื่อโปรแกรม ที่มาและความสำคัญ จุดมุ่งหมาย เป้าหมาย แนวคิดและทฤษฎี คำชี้แจงเนื้อหาสาระ หลักการ กิจกรรม แนวทางการวัดและประเมินผล และแนวทางการนำโปรแกรมไปใช้และ

1.2.2 เอกสารประกอบโปรแกรม ได้แก่ คู่มือการใช้โปรแกรม

1.2.3 ความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ของตัวโปรแกรมและคู่มือการใช้โปรแกรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.2.4 ผลการตรวจสอบประสิทธิผลของโปรแกรมมีรายละเอียดดังนี้คือ

1.2.4.1 ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้เรียนพบว่า ผู้นำนักเรียนที่ได้รับการพัฒนาตามกระบวนการโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนภาวะผู้นำของผู้เรียนหลังการพัฒนาสูงขึ้นในระดับมากที่สุดและผู้นำนักเรียนที่ได้รับการพัฒนาตามกระบวนการโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.2.4.2 เจตคติต่อการเป็นผู้นำนักเรียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้นำนักเรียนที่ได้รับการพัฒนาตามกระบวนการโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นในระดับมากที่สุดมีคะแนนเจตคติต่อโปรแกรมหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการอภิปรายผลเป็น 3 ประเด็นดังนี้

2.1 ด้านการสร้างและพัฒนาโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพความคาดหวังและความต้องการภาวะผู้นำของผู้เรียน เพื่อระบุประเด็นที่ต้องการพัฒนานำองค์ประกอบของโปรแกรมมาสร้างความสัมพันธ์กัน กำหนดรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบจัดทำโปรแกรมฉบับร่างและเอกสารประกอบโปรแกรมนำเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพและนำผลการตรวจสอบมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะแล้วนำไปทดลองใช้

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าโปรแกรมได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยมีแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนาและได้ผ่านการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ ทำให้โปรแกรมนี้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสนองจุดมุ่งหมายของโปรแกรมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของหรรษา สุขกาล (2543) ที่ได้เสนอ แนวทางการพัฒนาโปรแกรมว่าในการพัฒนาโปรแกรมต้องมีหลักการ แนวคิด ทฤษฎีรองรับ เช่น ทฤษฎีด้านจิตวิทยาเด็ก และวัยรุ่น ควรมีการวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎีและตรวจ

สอบคุณภาพเชิงการใช้สถานการณ์จริง โดยการออกแบบโปรแกรมให้ใช้ได้กว้างขวางหรือมีจุดมุ่งหมายเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ แก้วเวียง นานาผล (2551) ; แสงรุณีย์ มีพร (2552) ; ยอดอนงค์ จอมหงส์พิพัฒน์ (2553) ; อนันต์ พันนึก (2554) ; ตวัณจุลลักษณ์ พวงนิล (2555) เมื่อนำผลผลิตหรือนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นไปทดลองในภาคสนามต่างพบว่า ผลก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผลหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และจะสังเกตเห็นว่าโปรแกรมเน้นการเสริมสร้างภาวะผู้นำของผู้เรียนและมีความเฉลียวฉลาดในการแก้ปัญหา ในการพัฒนาภาวะผู้นำทั้ง 4 ด้านคือด้านทักษะการทำงาน ทักษะทางสังคม บุคลิกภาพ คุณธรรมของผู้เรียน ได้ส่งผลให้ผู้เรียนมีภาวะผู้นำดังกล่าวมีผลการประเมินสูงขึ้นเป็นเพราะได้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of Learning) สอดคล้องกับทัศนะของซูซีฟ อ่อนโคสูง (2550) ที่ให้ทัศนะว่า การถ่ายโอนการเรียนรู้เป็นการใช้การเรียนรู้หรือประสบการณ์ครั้งก่อนที่มีผลต่อการเรียนรู้ครั้งหลัง โดยผู้เข้าร่วมโปรแกรมได้นำความรู้และประสบการณ์ในการเข้าร่วมโปรแกรมมาบูรณาการกับประสบการณ์ครั้งใหม่ในการแสดงภาวะผู้นำตามบทบาทหน้าที่ของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้เรียนรู้ได้ง่ายขึ้น เร็วขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลให้การประเมินภาวะผู้นำของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาสูงขึ้นตามไปด้วย

2.2 ด้านประสิทธิผลของโปรแกรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้ โปรแกรมเมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของผู้เรียนที่พัฒนาขึ้นนี้ สามารถช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ เจตคติที่ดี และทักษะภาวะผู้นำของผู้เรียนโดยมีประเด็นการอภิปรายดังนี้

2.2.1 ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้เรียนพบว่า ผู้นำนักเรียนที่ได้รับการพัฒนาตามกระบวนการโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนภาวะผู้นำของผู้เรียนหลังการพัฒนาสูงขึ้นในระดับมากที่สุดและผู้นำนักเรียน

ที่ได้รับการพัฒนาตามกระบวนการโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากผลการทดลองใช้โปรแกรมสามารถอภิปรายในประเด็นต่อไปนี้

1) กิจกรรมตามกระบวนการของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นในระยะที่ 1 ในสถานการณ์จำลองที่เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในการเป็นผู้นำ เป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการนำตนเอง พัฒนาตนเอง ด้วยการกำกับตนเองให้เกิดความตระหนักในภารกิจ บทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้นำนักเรียน การแสดงออกถึงพฤติกรรมการเป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นการมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนการเรียนรู้ในกลุ่ม ซึ่งกิจกรรมที่หลากหลายมีทั้งการอภิปราย การศึกษากรณีตัวอย่าง การวิเคราะห์หลังเคราะห์ความรู้นั้นให้ผู้เรียนที่เข้ารับการพัฒนาดำเนินการได้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น

2) โปรแกรมระยะที่ 2 ซึ่งเป็นโปรแกรมในภาคสนามที่ผู้วิจัยได้กำหนดให้มีกิจกรรมที่เน้นในเรื่องการเรียนรู้จากกิจกรรมจริงภายใต้คำแนะนำ ช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่ติดตามในระยะที่ 2 ผู้นำนักเรียนจะต้องมีการวางแผน ทบทวนหลัก การต่างๆที่ได้รับรู้จากการเรียนรู้ในระยะที่ 1 ไปสู่การปฏิบัติจริงซึ่งมีลักษณะการเรียนรู้ซ้ำ (Relearning) และมีการฝึกทักษะซึ่งช่วยให้ผู้นำนักเรียนผู้เข้ารับการ พัฒนาเกิดความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น เพราะมีผู้คอยให้ คำปรึกษา ให้คำแนะนำ คำชี้แนะ ให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ กระบวนการดังกล่าวช่วยทำให้เกิด การเข้าใจที่ชัดเจน ความรู้ที่ได้รับความคงทนและ รู้สึก ในทักษะภาวะผู้นำสอดคล้องกับเสถียร แป้นเหลือ (2550) กล่าวถึงการนำหลักการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการ เรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เช่น การร่วมอภิปราย การแสดง บทบาท การพูดต่อหน้าชุมชน การเล่นเกมประกอบการ เรียนรู้เป็นยุทธวิธีในการพัฒนาภาวะผู้นำของนักศึกษา

2.2.2 เจตคติต่อการเป็นผู้นำนักเรียน ผลการ วิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้นำนักเรียนที่ได้รับการพัฒนาตาม กระบวนการโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นในระดับมากที่สุด มี

คะแนนเจตคติต่อโปรแกรมหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการ อบรมสามารถอภิปรายในประเด็นต่อไปนี้

1) กิจกรรมการพัฒนาตามโปรแกรมที่ พัฒนาขึ้น เป็นการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมที่เน้นให้ผู้ เข้ารับการพัฒนาดำเนินการได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการคิด ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม นอกจากผู้ผู้นำนักเรียนได้รับการ ฝึกปฏิบัติการเป็นผู้นำแล้วผู้วิจัยได้กำหนดให้มีกิจกรรม การให้ความรู้ควบคู่ไปกับการฝึกด้านคุณธรรมจริยธรรม สำหรับการเป็นผู้นำนักเรียน โดยเชิญวิทยากรที่เป็นพระ สงฆ์ที่ผู้นำนักเรียนให้ความนับถือศรัทธามานำพาปฏิบัติ กิจกรรมด้านคุณธรรมในการดำเนินกิจกรรมในระยะที่ 1

2) กิจกรรมตามโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมุ่ง เน้นการนำตนเองและนำผู้อื่นด้วยการให้การสอนแนะ การให้ข้อมูลป้อนกลับ ทั้งในระยะที่ ภาคทฤษฎี 1 และ ระยะที่ 2 ภาคสนาม จึงเป็นโปรแกรมที่มีลักษณะเป็น กัลยาณมิตร ซึ่งผู้นำนักเรียนผู้เข้ารับการพัฒนาดำเนินการ จะให้คำชี้แนะ ให้คำปรึกษา แนะนำให้ข้อมูลป้อนกลับ ในเชิงสร้างสรรค์และให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ทำให้เกิด ความรู้สึกเป็นกันเอง มีความผูกพัน เกิดความรู้สึกที่ดี จึง ส่งผลให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการเป็นผู้นำนักเรียนสอดคล้อง กับแนวคิดของ ทิศนา ขัมมณี (2547) ที่เสนอไว้ว่า การ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มีบรรยากาศที่เป็นกันเอง มีการปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิด ความรู้สึกซึ่งกัน และกัน มีการให้คำชี้แนะ แนะนำซึ่งกันและกันจะช่วย เสริมสร้างความรู้สึที่ดีในการเรียนรู้ที่มีการยอมรับชื่นชม ในสิ่งที่ได้เรียนรู้ เกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียนรู้

3) กิจกรรมตามโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น มีการนำและการใช้ภาวะผู้นำของตนเองและตัวแบบ ซึ่งมีทั้งกิจกรรมการให้คำปรึกษาของพี่เลี้ยง การ ศึกษาแบบอย่างของผู้อื่น เพื่อให้เกิดการสร้าง ทักษะการเป็นผู้นำของผู้นำนักเรียนซึ่งสอดคล้อง กับหลักการและทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของ Bass & Avoli (1994) ที่ประยุกต์ ชูสอน (2548) ได้อธิบายไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพล ต่อผู้ร่วมงานและผู้ตามโดยการเปลี่ยนแปลงความ พยายามของผู้ร่วมงานและผู้ตามให้สูงขึ้นและมีศักยภาพ มากขึ้นให้เกิดการตระหนักรู้ในภารกิจและวิสัยทัศน์

ของที่มีในองค์กร จูงใจให้ผู้ร่วมงานและผู้ตามมองให้ไกลกว่าความสนใจของพวกเขาไปสู่ประโยชน์ของกลุ่มองค์กรหรือสังคมมนุษย์ใช้กระบวนการสังเกตเป็นแนวทางสำคัญในการเรียนรู้ โดยจะสังเกตและเลียนแบบพฤติกรรมที่ชื่นชอบและมีคุณค่าแล้วใช้กระบวนการทางปัญญาพัฒนาพฤติกรรม ให้เป็นแนวทางของตนเอง ดังนั้นการมีแบบอย่างที่ดี การฝึกทักษะก็จะได้ผลดี หากผู้ฝึกได้เห็นแบบอย่างที่ดีในการเรียนนั้น ช่วยให้ผู้เข้ารับการพัฒนาเกิดความเข้าใจ เกิดทักษะมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้ที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างภาวะผู้นำของผู้บริหาร ควรให้การสนับสนุนส่งเสริมการนำโปรแกรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ไปเสริมสร้างภาวะผู้นำของคณะกรรมการนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพราะโปรแกรมหาดังกล่าวได้ถูกพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ จนได้โปรแกรมที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้เสริมสร้างภาวะผู้นำของผู้บริหารนักเรียนให้มีภาวะผู้นำในระดับที่สูงขึ้นได้

เอกสารอ้างอิง

- แก้วเวียง นานาผล. (2551). **การพัฒนาตัวแบบการจัดการความรู้ของสถานศึกษาขนาดเล็ก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชาคริต ชาญชิตปริษา. (2548). **องค์การและการจัดการ**. สกลนคร: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ตวัญจลักษณ์ พวงนิล. (2555). **โปรแกรมพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทศนา แหมณี และคณะ. (2547). **การวิจัยและพัฒนา รูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน และ

1.2 ก่อนการนำไปโปรแกรมไปใช้ควรศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของโปรแกรม และรายละเอียดของแต่ละกิจกรรมให้เข้าใจทุกขั้นตอน ตลอดจนได้มีการประชุมผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อตกลงที่เข้าใจร่วมกัน ซึ่งบางกิจกรรมสามารถดัดแปลงหรือประยุกต์ใช้สื่อและอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างอื่นที่หาได้ง่ายเหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมนั้นๆ โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมเป็นสำคัญ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำของผู้บริหารในสถานศึกษาอื่น เช่น วิทยาลัยสารพัดช่าง วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี เพราะบริบทแตกต่างกันจากโรงเรียนมัธยมศึกษา

2.2 ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับหัวหน้าชั้นเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเอกชนต่าง ๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพของผู้บริหารระดับหัวหน้าชั้นเรียนในสถานบันเอกชน

เทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประยุทธ์ ชูสอน. (2548). **พฤติกรรมภาวะผู้นำและแนวทางการพัฒนาสู่ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พิสนุ พงศ์ศรี. (2553). **การประเมินโครงการฝึกอบรม**. กรุงเทพฯ: ด้านสหภาพการพิมพ์.

ยอดอนงค์ จอมหงส์พิพัฒน์. (2553). **การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูผู้นำการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ศิริวัชร ศิวารมย์. (2551). **สังคมศาสตร์ การศึกษา.**

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551).

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: กระทรวง
ศึกษาธิการ.

แสงรุณี มีพร. (2552). **การวิจัยและพัฒนาคู่มือการ**

จัดการความรู้เพื่อการบริหารจัดการ

หลักสูตรสถานศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญา

ศึกษาศาสตร์ดุสิต บัณฑิต สาขาวิชาบริหารการ

ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เสถียร แป้นเหลือ. (2552). **การพัฒนาหลักสูตรฝึก**

อบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำสำหรับผู้นำ

องค์กรกิจกรรมนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลา

นครินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร์

ดุสิต บัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิต

วิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

หรรษา สุขกาล. (2543). **การพัฒนารูปแบบ**

โปรแกรมการทำงานระหว่างเรียน เพื่อส่ง

เสริมจริยธรรมในการทำงานของนิสิต

นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตในสถาบัน

อุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร์ดุสิต บัณฑิต

สาขาวิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนันต์ พันนึก. (2554). **การวิจัยและพัฒนาโปรแกรม**

พัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้น

ฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร์ดุสิต

บัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิต

วิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Bass, B. M. & Avolio, B. J. (1994). Improving

organization effectiveness through

transformation leadership. Thousand Oaks:

Sage.